

Докторант НЕДЯЛКО НЕСТОРОВ
ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ –
БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

**ПОКАЗАТЕЛЯТ БРУТЕН ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ
/ОБЗОР/**

**THE INDICATOR GROSS DOMESTIC PRODUCT
/SURVEY/**

PhD Student NEDIALKO NESTOROV
ECONOMIC RESEARCH INSTITUTE –
BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

Abstract: This article presents an historical overview of the indicator GDP. It contains main criticisms of GDP. Discussed are the main conclusions of the working groups involved in the strategic development of macroeconomic statistics.

Key words: gross domestic product; sustainable development, economic growth.

Увод

Брутният вътрешен продукт (БВП) е един от най-разпространените макроикономически показатели. Днес на близо осемдесет години той е и един от най-дискутираните икономически категории. От десетилетия БВП е подложен на усилена критика по отношение на включените фактори и неоченяваните процеси при неговото изчисляване. Оспорва се и митът, че той успешно изпълнява ролята на измерител на растежа.

Целта на настоящата статия е да се направи исторически преглед на развитието на показателя и да се открият проблемите по отношение на изчисляването и съдържанието му. За постигане на поставената цел следва да бъдат решени три задачи: Първо, да се изследва и анализира развитието на показателя БВП в исторически план. Второ, да се обективизират проблемите, които оказват въздействие върху същността и изчисляването на показателя. Трето, да се представят концепции относно бъдещето на БВП.

Същност на БВП

В настоящия етап от нашето развитие показателят брутен вътрешен продукт се формира въз основа на данните от системата на националните сметки (СНС). Установени са два стандарта, на които се базира функционирането на „националното счетоводство“. В световен мащаб основна е методиката, съставена от статистическата комисия на ООН¹. Там брутният вътрешен продукт се представя само чрез сборовете от трите подхода за изчисляването му. Съответно производствен, доходен и разходен подход.

Вторият стандарт се основа на СНС2008. Като за целите на статистиката в Европейския съюз, Евростат съставя „Европейски статистически сметки 2010“(ЕСС2010). Европейският стандарт е задължителен за всички страни, прилагащи правилата на Европейската статистическа служба от 1 октомври 2014г. Той определя показа-

¹ Последна е ревизията от 2008г. – СНС2008

теля по следния начин: „Брутният вътрешен продукт по пазарни цени е крайният резултат от производствената дейност на резидентните производствени единици.“ [Европейски парламент, 2013]

История / Еволюция / Развитие на БВП

След Голямата депресия и Втората световна война се утвърждава идеята за брутния вътрешен продукт. Той е възприеман като мярка за общото благосъстояние на страната, статистиката, която да се сложи край на групите от статистически показатели. Използването му се разпространява бързо и се превръща в индикатор на миналия век. Но в днешния глобализиран свят става все по-очевидно, че БВП е твърде тесен за тези трудни икономически времена.

През 1934 г. американският икономист Саймън Кузнец е оглавяващ Националното бюро за икономически изследвания на САЩ. В своя доклад пред Американския конгрес „Национален доход 1929-1932“ Кузнец представя първоначалната формулировка на брутния вътрешен продукт. Идеята му е „да обхване всички икономически аспекти на производство от физически лица, фирми и правителството в една единствена мярка. Тя би трябвало да се увеличи в добри времена и да спадне в лоши.“ [73^d Congress, 1934]

Международното утвърждаване на показателя идва през 1944 г. С конференцията в Бретън Уудс, се създават международни финансови институции като Световната банка и Международния валутен фонд. БВП се превръща в стандартен инструмент за „оразмеряване“ на икономиката на дадена страна.

Стандартизацията и международното разпространение се утвърждава от ООН. В 1953 г. се публикува първото издание на „Системата от национални сметки“. Стандартът съдържа основните

таблицы и указания за „водене“ на националното счетоводство. В резултат от изчисленията в системата се оценява размера на брутния вътрешен продукт на съответната държава.

Не закъсняват и критиките. Икономистът Мозес Абрамович е един от първите опоненти. През 1959 г. той поставя въпрос дали резултатите от БВП са точен измерител на общото благосъстояние на обществото. Той предупреждава: "ние трябва да бъдем силно скептични, че дългосрочните промени в темпа на нарастване на благосъстоянието могат да се отразят, дори и грубо от промените в скоростта на растеж на производството" [Abramovitz, 1959].

През 1962 г. Артър Оукън, икономист от личния съвет на американския президент – Джон Ф. Кенеди, извежда „Закон на Оукън“. В него се твърди, че с всяко 3-пунктово нарастване на БВП, безработицата ще спадне с 1 пункт. Икономическата теория извежда постулата: Запазете растежа на икономиката и всичко ще бъде наред.

През 1972 г. Джигме Синге Уангчък е обявен за крал на Бутан. Той декларира, че целта му не е да се увеличи БВП, а брутното национално щастие. "Същността на философията на Брутното национално щастие е мирът и щастие то на нашия народ, сигурността и суверенитета на нацията" [Pico Iyer, 2006]. До днес „Щастливият“ индекс е официално утвърден само в Бутан.

През юни 1978 г. във Великобритания икономически вестник се отпечатва публикация на Ървинг Кравис, Алън Хестън и Робърт Съмърс. Те съставят първите оценки на БВП на глава от населението. Съдържат се данни за повече от 100 страни.

Години по-късно икономистът от ООН Махбуб Ул Хак убеждава бъдещия Нобелов лауреат Амартя Сен да се създаде "индекс който е вулгарен както БВП, но да бъде по-подходящ за

собствения ни живот" [Gertner, 2010]. В тази връзка през 1990 г. Организацията на обединените нации стартира индекс на човешкото развитие, който измерва фактори като образование, равенството между половете и здраве.

През 1991 г. Брутният вътрешен продукт печели войната срещу сродния показател Брутен национален продукт (БНП). Съединените щати обявяват, че изоставят оценките на БНП и занапред ще използват само БВП като измерител на производството. „Разликата между двата показателя е, че БВП отчита произведеното на дадена територия, независимо кой е собственика на предприятията и капитала, а БНП произведеното по цялата планета със собствеността на хора от дадена нация. (...) БВП става популярен през 90-те, което е естествено, тъй като той укрива истинския печеливш от глобализацията” [Bairoch, 1993].

През 2000 г. Стивън Лендфид, като директор на Американското бюро за икономически анализи, заявява „БВП е едно от най-големите изобретения на 20^{ти} век” [Landefeld, 2000].

През 2006 г. започва нов период на разбиранията за БВП. Спукването на балона „Дотком“ и атаките от 11^{ти} септември, изпращат икономиката на САЩ във временна паника. По време на последващото възстановяване, се случва нещо неочаквано. „Въпреки че БВП нараства между 2002г. и 2006г., доходите на физическите лица спадат” [Gaither, 2006].

През същата година Китай създава нов индекс – „зелен БВП” – мярка на националната икономическа продукция, която отчита екологичните фактори. „Първият доклад установява, че ако вредите за околната среда са били отчетени, то китайският БВП за 2004 щял да бъде с 3% по-нисък” [Тодоров, 2008].

През ноември 2007 г. Европейската комисия, Европейският парламент, Римският клуб, организацията Световен

фонд за дива природа и Организацията за икономическо сътрудничество и развитие организират конференция на високо равнище на тема: „Отвъд БВП”¹. Основната цел е изясняване кои са най-подходящите показатели за измерване на напредъка и как те да бъдат интегрирани в процеса на вземане на решения. Участие вземат над 650 души от икономическата, политическата, социалната и екологичната сфера.

През 2008 г. правителството на САЩ започва финансирането на държавна програма за създаване на "ключова национална индикаторна система" със множество нови пунктове, за да се добави нюанс към стандартната БВП статистика.

Отново през 2008 г. френският президент Никола Саркози натоварва група икономисти, начело с Нобеловият лауреат Джоузеф Стиглиц, с призив за „край на фетишизма – БВП”.

Според решенията на конференцията „Отвъд БВП” през август 2009г., Европейската комисия публикува своята „Пътна карта за действие – Отвъд БВП: Измерване на напредъка в един променящ се свят”. Документът съдържа насоки за развитие на макро-икономическата статистика. Той заляга в основите на новия стандарт – „ЕСС2010”.

На 15^{ти} ноември 2010 г. правителството на британския премиер Дейвид Камерън обявява, че за първи път ще се въведе проучване на щастието в допълнение към другите икономически мерки.

На 13^{ти} март 2013 г. Европейската комисия приема резолюция за утвърждаване новия стандарт за функциониране на националните статистически сметки – „ЕСС2010”. В текста на нормативния акт пише: „Необходимо е да се работи активно по методологическите проучвания и проверките на данните (...) с цел

¹ Наименованието се среща и като „БВП и отвъд него”.

разработване на по-всеобхватен подход за измерване на благосъстоянието и напредъка, за да се насърчава развитието на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж.”

В България приложението на brutния вътрешен продукт започва с внедряването на системата на националните сметки през осемдесетте години на миналия век. Главната причина е „осъществяването на съвместен проект между Статистическото бюро на ООН и Постоянната комисия по статистика към бившия Съвет за икономическа взаимопомощ” [Цветков, 2008]. В изпълнение на целите на проекта, българската и финландската статистика са натоварени с две основни задачи. Чрез внедряване на системата на националните сметки да се разработи преходен ключ, показващ връзките между отраслите и дейностите в Международната стандартна отраслова класификация, прилагана от страни с пазарна икономика и Класификацията на отраслите на народното стопанство, прилагана от страни с централно-планова икономика. Втората задача е съставяне на експериментални разчети на основните макроикономически показатели по Системата на материалния продукт и по СНС.

През 1990 г. Централното статистическо управление на България взема решение за цялостно внедряване на СНС. За да се осигури необходимата приемственост в началния етап на преходния период (1990-93г.) основните макроикономически показатели се пресмятат едновременно по двете системи.

През 1993 г. се подписва споразумение за сътрудничество между Националния статистически институт (НСИ) и Евростат. С тази договореност са приема изпълняването на европейските регламенти в областта на статистиката. Нивото на българската статистическа служба е видно и от

процеса за присъединяване на България към Европейския съюз. През октомври 2000г. е отворена преговорна глава „Статистика”. Условието по нея са отчетени като изпълнени и през декември същата година главата е затворена.

Българската статистическа служба е поставена пред ново предизвикателство. До 1^{-ви} октомври 2014г. трябва да бъде внедрен най-новият стандарт на Евростат за национално счетоводство – Европейски статистически сметки 2010.

Днес в електронния портал на НСИ са достъпни годишните и тримесечните стойности на БВП от 1995 г. насам.

Критики на БВП

Една от най-силните критики на показателя брутен вътрешен продукт идва извън научните среди. Тя намира място в речта на кандидата за президент Робърт Кенеди в Университета в Канзас, на 5 март 1968г.: „Нашият брутен вътрешен продукт сега е 800 млрд. долара годишно, но този брутен вътрешен продукт включва замърсяването на въздуха, рекламата на цигари и линейките, които разчистват трупове по магистралите. Той отчита специалните ключалки на вратите ни и затворите за хората, които ги разбиват. Отчита разрушаването на горите от секвои и загубата на нашите природни чудеса в хаотичното застрояване. Отчита напалмът, отчита ядрените бомби и бронираните коли за полицията, която потушава бунтовете в нашите градове. Отчита винтовката на Уитман и ножът на Шпек, и телевизионните програми, които прославят насилието, за да продават играчки на нашите деца. Но brutният вътрешен продукт не се интересува от здравето на нашите деца, от качеството на тяхното образование или радостта в тяхната игра. Той не включва в себе си красотата на поезията ни или стабилността на нашите

семейства, интелигентността в публичния ни дебат или отдадеността на публичните ни служители. Той не измерва нито смелостта ни, нито мъдростта ни, нито това което учим, нито нашето състрадание, нито предаността към нашата държава. Накратко той измерва всичко, освен онова, заради което си струва да се живее” [Marks, 2011].

Множество чуждестранни и български учени изразяват критични мнения относно брутният вътрешен продукт. „БВП е широко използван показател (международен стандарт) за измерване на икономическата дейност и неговото изчисляване, при което съществуват ограничения и са допуснати условности, се нуждае от прецизиране. (...) Учените и анализаторите не биха били толкова категорични в изводите си, ако отчетат ограниченията на използваните от тях показатели; бизнесът би бил по-точно ориентиран в дейността си, медиите в отразяването на съответните явления и събития, а населението ще разбира по-добре действителната социално-икономическа картина и възможностите за в бъдеще” [Рангелова, 2010].

Коментаторите и политиците някак рутинно търсят положителни числа за БВП, като доказателство за икономически растеж и създават представа, че стандартът на живот се подобрява.

В подобна връзка са и други мнения. "На практика обаче се оказва, че ако всяка страна се разглежда като самостоятелен икономически организъм очевидно е, че измерването на нейния икономически капацитет само с помощта на брутният вътрешен продукт е нерационално, защото той представя частично резултатите в процеса на икономическото производство и не може по никакъв начин да отрази цялостната картина” [Тодоров, 2008].

Една ретроспекция представя Уилям Нордхаус от Йеилския университет. "Ако

искате да знаете защо БВП предизвиква толкова въпроси, можете просто да се поставите обратно в трийсетте години, когато няхахме представа какво се случва с нашата икономика " [Nordhaus, 2007].

Критиките на учените могат да се обособят в три основни групи. В първата част попадат мнения относно очакванията и тълкуванията на показателя. Втората група съдържа критика по невключените фактори при изчисляване на БВП. Трета част са съображенията относно оценките на включените фактори.

Критики към очакванията и тълкуванията на БВП

Една от най-често дискутираните теми е доколко БВП може да служи за мярка на растежа на една страна. „БВП не измерва икономическото благосъстояние в дадена страна, а пазарната дейност (...) Крайната цел на икономическата дейност на хората, изразена чрез икономическия растеж, е не просто увеличаване на производството като самоцел, а повишаването на тяхното благосъстояние. Но благосъстоянието е комплексно понятие. То включва и други субективни елементи като чувство за комфорт, здраве, добро самочувствие, щастие и т.н.” [Рангелова, 2010]. Европейският комисар по климата Кони Хедегор заявява: „БВП изживя времето си, нужен ни е по-интелигентен модел на растеж. (...) Това може да означава да преминем от БВП към по-широкообхватни индикатори за благосъстояние и да обвържем природните ресурси с икономическа стойност” [Harvey, 2012].

През 2008 г. Джери Удуърд в своята статия „Три причини да бракуваме БВП” помества следното разсъждение: „Високият растеж на БВП не означава непременно стабилна икономика, тъй като БВП не измерва дългосрочната

устойчивост на растежа. Какъв е смисълът на измерване на растежа, ако не можем да кажем дали този растеж е устойчив в дългосрочен или дори средносрочен план?" [Woodard, 2008]. В същата статия той продължава разсъжденията си относно БВП и благосъстоянието на живот на обикновения човек. „Животът е повече от това, което се случва в офиса. (...) Благосъстоянието на една страна не може да се сведе единствено до измерванията на производството и потреблението. Показатели като продължителност на живота, детската и майчината смъртност, образование, грамотност и общественото здраве са само някои от най-важните променливи, които са игнорирани от формулата за изчисляване на БВП" [Woodard, 2008].

Въз основа на теоретичните постановки установяваме, че показателят брутен вътрешен продукт пропуска да покаже от къде се финансира икономиката. Потребителските разходи участват в БВП чрез разходния подход. Те от своя страна, са подпигурени от разполагаеми средства. Наличните суми могат да бъдат с източник доходите на съответното лице и заеман капитал. В двата случая разполагаемите средства се изразходват и увеличават стойността на БВП. Но дали стойността му е генерирана от доходи и съответно производство или кредити и задлъжнялост?

Често стойностите на БВП на глава от населението се представят за мярка на подходящото неравенство в различните страни. „БВП не дава никаква представа и за това как се разпределя националното богатство" [Рангелова, 2010].

Критики относно невключените фактори в БВП

Втора голяма група от критики може да се обособи по отношение на фактори

които оказват влияние върху размера на БВП но не се отчитат.

Изменението в БВП през различните периоди се ползва за изчисление на икономическия растеж. За целта трябва да бъде изключено влиянието на изменението в цените. „Остава обаче условността при тези изчисления, породена от веществената аналогия на произвежданата продукция в различни години. А такава отсъства поради промяната в качествената характеристика на стоките и услугите в резултат на технологичния прогрес на обществото. Промяната на цените, предизвикана от неинфлационните фактори, изкривява представата за действителния размер на произведените количества стоки и услуги, на физическите им обеми, а това се отразява върху действителния им прираст и съответно върху показателите за икономически растеж" [Рангелова, 2010].

Отражението на качеството върху макроикономическия показател се коментират и от други автори. „Недостатък на БВП е, че той не измерва качеството на резултатите от производството. С други думи, БВП не взема предвид качеството на произведените стоки и услуги, а измерва икономическата активност на базата на тяхната текуща пазарна стойност. Богатството на обществото се натрупва по-скоро като количество, отколкото като качество" [Годоров, 2008].

Може би най-значимият фактор, който до голяма степен остава извън статистиката на БВП, е дейността на „сивата икономика". Оценки за размера на незаконните сделки съществуват. Но без пряка отчетност е възможно значима част от добавената стойност, доходите и разходите да останат извън БВП. „Скритата икономика води до подценяване на размера на произведения БВП и надценяване на обявената инфлация и на равнището на безработица" [Рангелова, 1995].

Автори обединяват своите мнения и относно проблемите за оценка на така наречената „непазарна продукция“. Това са продуктите на домашния труд и транзакционни дейности. Тъй като те не минават през пазара не получават стойностна оценка.

Един от най-обсъжданите недостатъци на БВП е липсата на отчетност на околната среда. Една страна може да реализира значителен растеж, който да е базиран на повишено използване на невъзобновими източници. От друга страна може да бъде реализиран растеж на база иновации, повишаване на ефективността и базиране на възобновяеми ресурси. БВП не отчита разликата. „Брутният вътрешен продукт не отчита ефектите, свързани с изтощаването на природните ресурси или с отрицателните последици от замърсяването на околната среда. В същото време природозащитните разходи и разходите по ликвидиране на екологичните щети увеличават брутния вътрешен продукт, създавайки мнимо впечатление за повишаване благосъстоянието на страната“ [Тодоров, 2008]. В тази връзка Европейският комисар по околна среда Ставрос Димас заявява: „За да променим света се нуждаем от промяна в начина, по който го разбираме и трябва да направим необходимото, за да отидем отвъд брутния вътрешен продукт“ [Collins, 2009].

Критики относно оценките на включените фактори в БВП

Задълбоченият анализ на някои автори ги е довел до интересен извод. В стойността на БВП се включват фактори, които му влияят в положителна посока, но са с отрицателна стойност за обществото. Така например закупуването на повече медикаменти, лечението в болниците, производството на лекарства се свързват с влошено

здравно състояние, но коригират БВП в посока на увеличение. Аналогично е и с екологичните проблеми. Стойността на грижите за ликвидиране на бедите в околната среда е положителна за производството и отрицателна за населението.

Днес има три утвърдени метода за изчисляване на показателя брутен вътрешен продукт. Съответно производствен, на крайното използване и на доходите. Производственият способ е опит директно да се сумират произведените и реализирани стоки и услуги за крайно потребление. Стойността получена по него не трябва да се различава значимо от стойностите получени по другите два метода.

Доходният и разходният метод произлизат от разширения модел на Джон Кейнс. Според него фирмите, произвеждайки стоки, създават доход под формата на заплати, ренти, лихви и печалби. Съответно потребителите под форма на доходи ги изразходват или спестяват. От там и стойността на заплатите, рентите, лихвите и печалбите е равна на стойността на закупените стоки и услуги. Това е вярно, при положение че финансовите пазари могат да преобразуват спестяванията в инвестиции.

За близо осемдесет години моделът на Кейнс е критикуван до най-ниско ниво. От допусканията на автора, през предположенията за реакцията на потребителите, до заключенията. В същото време базираният на същия модел на брутен вътрешен продукт не търпи почти никакви промени.

Една от най-критикуваните части в модела е външният сектор. Той е дефиниран при несъществено влияние на външната търговия. Днес повечето страни са със сравнително отворени икономики. В тази връзка редица икономисти смятат, че влиянието на външнотърговските сделки не се отразява в достатъчна степен. България

е доста красноречив пример в такава посока. „От своя страна ограничените материални и човешки ресурси и слабите производствени мощности на българската икономика, съчетани със силното ѝ отваряне, предопределят голямата зависимост на икономическото развитие и растежа от външната търговия” [Тасев, 2012].

Влиянието на вноса може да се определи като пряко и непряко. Пряко е влиянието на вносните стоки при определяне на БВП по разходния метод, платежния баланс и от там външнотърговското салдо. Но влиянието може да се разгледа и по-далеч. Част от стоките се нуждаят от монтаж, поддръжка, сервиз. Все услуги, които са част от БВП, но са директно свързани с вносни изделия. От друга страна, е интересно и влиянието на вноса върху производството на допълващи и заместващи стоки. Това са само няколко примера за непряко (вторично) влияние. БВП отчита само част от прякото влияние. Така например, ако при равни други условия вноса и износа едновременно се изменят в една посока с една и съща сума, то БВП ще остане константен. В тази ситуация е видно, че в икономиката протичат процеси, но БВП ще остане „безразличен” към тях.

Може би търсенето само на един показател за характеризиране на цялата икономика е невъзможна задача. Ако се направи аналогия между националното и фирменото счетоводство може по-ясно да се види това. Разглеждането на само един показател за едно предприятие не би могло да допринесе достатъчно информация. Така например разглеждането отделно само на печалба само разходи или само приходи крие риск от неправилни заключения. Фирмата би могла да реализира голяма печалба. Но сравнена с оборота, да се окаже, че е незначима. Аналогично разглеждането само на приходите може да доведе до добра представа. Но една неефективна

дейност може да реализира по-високи разходи от ползите.

През последните години са се състояли две авторитетни международни конференции по проблемите на БВП. В резултат на проведената през 2007 г. конференция „Отвъд БВП”, през 2009 г. работната група публикува своята „пътна карта - Отвъд БВП - Измерване на напредъка в свят на промени”. Документът съдържа заключенията от работата на комисията и насоки за пет действия.

Първото от тях е да се „допълни показателя БВП с екологични и социални показатели”. Задачите тук са опит да се отговори на критиките за БВП по отношение на невключените природни и социални фактори.

Втората стъпка заляга на „най-актуална информация за вземане на решения”. Тя акцентира на възможностите на новите технологии за автоматизиране на регистрацията на събития, свързани със системата на националните сметки. В резултат се очаква съкращаване на времето от регистрация на процесите до произвеждането на информация за икономиката, от там и вземането на навременни решения.

Следващите препоръки в пътната карта са относно по-точно отчитане на разпределението на благата и социалното неравенство. Дава се пример, че дори ако БВП на глава от населението в дадена държава расте, броят на застрашените от бедност може да се увеличава. Описват се дейности по разработване на европейски информационен регистър за устойчиво развитие. Както и включване в националните сметки на екологични и социални въпроси. Насоките от пътната карта стоят в основите на последвалата ги ревизия на Европейските статистически сметки – 2010.

Друга научна работна група е „Комисията за измерване на икономическите резултати и социалния напредък”, останала в литературата и

като „Стиглиц-Сен-Фитуоси“. През септември 2008 комисията издава доклад, който представя изчерпателен списък с предложения, някои методически и някои философски, за измерване на напредъка на нациите през 21. век, съдържащи се в 12 препоръки. Комисията застана зад две основни критики на БВП. „Самата икономическа мярка следва да показва по-добре индивидуалностите. (...) Всяка страна трябва да прилага и други показатели, за да улови това, което се случва в икономиката, в т.ч. социално и екологично“ [Gertner, 2010]. Запитан в неформален разговор, Джоузеф Стиглиц коментира метафорично БВП: „В крайна сметка държавата е като един автомобил. На таблото му има информация само за скоростта, с която се движи. А шофьорът би искал да знае колко километра е минал, колко гориво му остава. Въпросът е: Колко мерки извън БВП? Колко циферблати ще са нужни на новото инструментално табло?“ [Gertner, 2010]. Комисията достига до заключение, че за оценка на качеството на живот се изискват показатели от най-малко седем категории: здравеопазване, образование, околна среда, заетост, материално благосъстояние, междуличностна свързаност и политическа ангажираност. Посочва се също, че всяка нация трябва да започне оценяването на своя „собствен капитал“, тоест разпределението на материалното богатство и други социални стоки, както и неговата икономическа и екологична устойчивост.

И двете работни групи отчитат недостатъците на БВП, но в същото време не коментират пряко начините за негово усъвършенстване. Те отиват подалеч, но в друга посока – дефинират потребността от нови индикатори и предлагат допълнения в системата на националните сметки.

Предложения за усъвършенстване на БВП

Наред с критиките някои учени включват по-широк спектър от предложения за държавни индикатори. Едни от авторите залагат на вероятностни показатели с включени прогнози. „Можем да развиваме икономически показатели, които не са просто изоставащи таблици за това, което се консумира и произвежда през миналата година, но вместо това са комплексни и водещи показатели накъде отиват нашите общества“ [Woodard, 2008].

Други автори се основават на успешния механизъм, залегнал в индекса за човешкото развитие. А именно така наречените композитни индекси. „Това са производни оценки, получени на база няколко статистически показатели. Композитните оценки обогатяват възможностите за анализ. Тяхната роля нараства с интензифициране на изучаването на ролята на така наречените неикономически (социални, културни, политически и др.) фактори за икономически растеж и свързаните с него нови модели на растежа“ [Рангелова, 2010].

Заключение

Показателят брутен вътрешен продукт е дефиниран във време, в което не са били ясни процесите в икономиката. След утвърждаване лидерството на Кейнсианският модел, започва и „господството“ на БВП. В последните години в невъзможността си икономистите да предложат еднозначен отговор за процесите в икономиката, виждат безсилието на БВП. Той е критикуван като показател, както за това което включва, така и за това което не отразява.

Най-непосредственият отговор на критиките е, че БВП не е бил предназначен да бъде измерител на качеството

на живот или за цялостния успех на една държава. Но точно в това се е превърнал. Като гражданин всеки има пълното право да настоява за точен анализ за това как икономиката и обществото функционират.

В последните години се провеждат политико-научни форуми за дискусии относно проблемите на макро-икономическите индикатори. Редица водещи страни провеждат активни

стъпки за организиране на по-пълна статистическа картина на своите държави.

По всяка вероятност доминирането на БВП ще приключи не когато хората осъзнаят, че не отразява това, което желаят, а когато се предложи нов показател или система от показатели, които да характеризират по-успешно социално-икономическите процеси в една страна.

ЛИТЕРАТУРА

- Европейски парламент, Регламент (ЕС) № 549/21.05.2013.
- Рангелова, Р. Брутният вътрешен продукт като измерител на икономическия растеж - методологични особености и тенденции // Икономически изследвания №4, 2010.
- Рангелова, Р. За достоверността на показателя брутен вътрешен продукт в България // Статистика №3, 1995.
- Тасев, А. Външно търговският стокообмен и външните пазари на България. История, политика и икономика 1986-2008. АИ „Проф. Марин Дринов“ София, 2012.
- Тодоров, Т., За някои несъвършенства на показателя брутен вътрешен продукт // Диалог, №4 2008.
- Цветков, С. Мишев, Г., Статистика за икономисти, Стопанство, 2008.
- 73d Congress, National Income 1929–1932, Senate document №124, 1934.
- Abramovitz, M. The welfare interpretation of secular trends in national income and product, Bernard Francis Haley, 1959.
- Bairoch, P. Economics and World History: Myths and Paradoxes, University Of Chicago Press, 1993.
- Collins, S. Next to 'look beyond GDP'? // Europolitics, 6.10.2009.
- Gaither, C. Chmielewski, C. Fears of Dot-Com Crash, Version 2.0 // Los Angeles Times, 16.7.2006.
- Gertner, J. The Rise And Fall Of The G.D.P. // The New York Times Magazine, 16.5.2010.
- Harvey, F. Use Rio+20 to overhaul idea of growth, urges EU climate chief // Guardian, 6.2.2012.
- Iyer, P. Time Magazine's 100 People Who Shape Our World 2006: King Jigme Singye Wangchuk // Time Magazine, 8.5.2006.
- Landefeld, J. GDP: One of the Greatest Inventions of the 20th Century // Survey of Current Business, 80(1) 2000.
- Marks, N., The Happiness Manifesto: how people and nations can nurture well-being, Ted, 2011.
- Nordhaus, W. The Stern Review on the Economics of Climate Change // Yale University, 3.5.2007.
- Woodard, J. Three Reasons to Scrap GDP // Sun, 6.4.2008.